

Təhsil hər bir millətin tərəqqisinin və sabit gələcəyinin təməlidir. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində təhsil xüsusi diqqət yetirilir, bu sahəyə investisiya qoyuluşu prioritet kimi qəbul olunur. Azərbaycan da bu baxımdan istisna deyil. Müstəqil dövlət olaraq milli inkişaf yolunu seçən Azərbaycan Respublikasında təhsil siyasəti hər zaman milli maraqlar kontekstində aparılıb. Bu siyasətin strateji xəttə çevrilməsi ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın gələcəyini təhsilin inkişafında görürdü. Dahi liderin "Təhsil sahəsi həyatımızın ən gərəkli, ən mühüm sahəsidir. O, milli məqsədlər, mənafelər əsasında qurulmalıdır" fikri bu sahəyə yanaşmanın ideoloji əsasını təşkil edirdi. 1970-ci illərdən etibarən Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə respublikada genişmiqyaslı təhsil islahatlarına başlanıldı. 1972-ci ildə "Gənclərin ümumi orta təhsilə keçidini başa çatdırmaq və ümumtəhsil məktəbini daha da inkişaf etdirmək haqqında" və 1973-cü ildə "Kənd ümumtəhsil məktəblərinin iş şəraitini daha da yaxşılaşdırmaq haqqında" qəbul edilən qərarlar respublika üzrə ümumi təhsil şəbəkəsinin əhatəliliyini artırdı.

Milli təhsil sisteminin institusional inkişafında Ulu Öndərin misilsiz xidmətləri

Bunun nəticəsində Azərbaycanın ən ucqar kəndlərində belə məktəblər tikildi, maddi-texniki baza gücləndirildi və müəllim çatışmazlığı aradan qaldırıldı. 1978-ci ildən etibarən şagirdlər dövlət tərəfindən dərslərlə təmin olundular. Bu, həm də ailələrin sosial yükünün azaldılması baxımından əhəmiyyətli oldu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə təhsilin inkişafına göstərilən diqqət ilk növbədə məktəblərin tikintisi və şagirdlərin sayında özünü aydın büruzə verirdi. 1965-ci ilə müqayisədə 1979-cu ildə respublikada ümumtəhsil məktəblərinin sayı üç dəfədən çox artaraq 2117-yə çatdı. 1982-ci ildə bu göstərici 4267-yə yüksəldi. Təkcə məktəblərin sayı deyil, şagird kontingentində də ciddi artım müşahidə edildi. 1970-ci ildə ümumtəhsil məktəblərində təhsil alan şagirdlərin sayı 368 min idisə, 1980-ci ildə bu rəqəm 710 minə çatdı. Bu dövrdə respublika üzrə 683 min şagird yerlik 1191 yeni məktəb binası tikilib istifadəyə verildi. Bu, 1946-1970-ci illər ərzində inşa edilmiş məktəblərin sayından iki dəfə çox idi. Həmin illərdə Azərbaycanın ən ucqar bölgələrində belə yeni məktəblər tikildi.

Təhsilin yalnız nəzəri deyil, həm də praktik bacarıqlara əsaslanmalı olduğu prinsipini rəhbər tutan Heydər Əliyev texniki və peşə təhsilinin inkişafını da diqqət mərkəzində saxladı. Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə 1971-1975-ci illəri əhatə edən texniki peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı üzrə geniş strategiya hazırlandı və həyata keçirildi. Nəticədə ölkədə 54 yeni texniki peşə məktəbi fəaliyyətə başladı.

1965-ci ilə müqayisədə peşə məktəblərinin sayı 1,7 dəfə, bu məktəblərdə təhsil alanların sayı isə 2,5 dəfə artı. Bu artım o dövrün iqtisadi və sosial tələblərinə uyğun olaraq peşəkar kadrlara olan ehtiyacın qarşılanmasında mühüm rol oynadı. Gənclərin əmək bazarına hazırlıqlı çıxması üçün müasir texnologiyalarla təmin olunmuş tədris emalatxanaları, təcrübə sahələri yaradıldı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin təhsil siyasətində ali məktəblər xüsusi yer tuturdu. Onun diqqət və qayğısı nəticəsində universitetlərin maddi-texniki bazası gücləndirildi, elmi-tədqiqat imkanları genişləndirildi, tədrisin səviyyəsi yüksəldi. Xüsusilə, 1969-cu ilin noyabrında Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) 50 illik yubileyində Heydər Əliyevin nitqi ölkənin elmi və ictimai həyatında böyük rezonans doğurdu. Bu çıxış Azərbaycan cəmiyyəti üçün milli ruhun oyanması istiqamətində dönüş nöqtəsi oldu. Dahi rəhbər nitqində ali təhsilin milli identikliklə və dövlətçiliklə vəhdət təşkil etdiyini vurğulayaraq dedi: "1919-cu ildə Azərbaycanın ictimai dairələrində universitet açmaq haqqında məsələ müzakirə olunduqda bəzilər şəkk getirib deyirdilər ki, bu iş baş tutmayacaqdır, yaxşısı budur gəncləri xarici ölkələrin tanınmış universitet mərkəzlərində təhsil almağa göndərək. Bu gün biz həmin inamsızlara deyə bilərik ki, dörd qitənin elçiləri təhsil almaq üçün Azərbaycana gəlirlər".

Bu fikirlər Azərbaycanın elm və təhsil potensialının beynəlxalq müstəviyə çıxarılması ideyasının rəmzi ifadəsi idi. Həmin dövrdən başlayaraq, azərbaycanlı gənclərin həm ölkə daxilində, həm də SSRİ-

nin nüfuzlu elmi mərkəzlərində təhsil almaları üçün geniş imkanlar yaradıldı. Ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər nəticəsində 1982-ci ilədək ölkədə beş yeni ali təhsil müəssisəsi yaradıldı. Əgər 1960-cı illərin sonunda respublikada 12 ali məktəb fəaliyyət göstərirdisə, bu rəqəm 1982-ci ildə 21-ə çatdırıldı. Ali təhsil müəssisələrinin strukturunda da ciddi dəyişikliklər baş verdi. Fakültələrin sayı 105-dən 136-yə, kafedraların sayı isə 450-dən 530-a yüksəldi. Kadr hazırlığı üzrə ixtisasların sayı artaraq 250-dən çox sahəni əhatə etdi. Nəticədə 70 min nəfər ali məktəb tələbələrinin sayı qısa müddətdə 100 min nəfərə çatdı. Həmçinin, Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə 1970-ci ildən başlayaraq hər il minlərlə azərbaycanlı gənc SSRİ-nin nüfuzlu ali məktəblərinə göndərildi. 1970-1980-ci illərdə Sovetlər İttifaqının 50-dən artıq böyük şəhərində yerləşən 170-dən çox nüfuzlu ali məktəbdə 250-dən çox ixtisas üzrə 15 mindən artıq azərbaycanlı gənc təhsil aldı.

1990-cı illərdən Ermənistanın işğalçılıq siyasəti nəticəsində Azərbaycanda yaranan humanitar və sosial böhran, xüsusilə də bir milyondan çox qaçqın və məcburi köçkün faktoru təhsil sistemində də ciddi təsir etdi. Onlarla məktəb ya dağıldı, ya da fəaliyyətini dayandırdı. 1991-1993-cü illərdə isə ölkədəki ümumi siyasi xaos nəticəsində təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti tamamilə zəiflədi. Bu çətin dövrdə, 1993-cü ildə xalqın təkidlə tələbi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev təhsil sahəsində də islahatlara başlaması haqqında qərar verdi. Belə ki, 1993-1994-cü

tədris ilində respublikanın 4364 ümumtəhsil məktəbində 1 milyon 549 min, 2002-2003-cü tədris ilində isə 4561 məktəbdə 1 milyon 600 mindən çox şagird təhsil alırdı. Bu artım təkcə məktəb və şagird sayında deyil, həm də tədrisin keyfiyyətində, müəllim hazırlığında və proqram təminatında özünü göstərdi.

Bununla yanaşı, 700-dən çox yeni məktəb binası inşa edildi, qaçqın və məcburi köçkünlərin müvəqqəti məskunlaşdığı bölgələrdə ümumtəhsil məktəbləri istifadəyə verildi. Bu, sadəcə təhsil müəssisəsi deyil, həm də məcburi köçkün uşaqlar üçün gələcəyə ümid, sabaha inam demək idi. Ulu Öndər qeyd edirdi ki, xüsusi istedadlı uşaqların qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi dövlətin strateji maraqlarına xidmət edir. Bu məqsədlə respublikada 30-a yaxın lisey və gimnaziya yaradıldı. Burada 12 minə yaxın şagird təhsil alırdı. Təhsilin uzunmüddətli və sistemli şəkildə inkişaf etdirilməsi məqsədilə 1998-ci il martın 30-da Prezidentin Sərəncamı ilə "Təhsil Sahəsində İslahatlar üzrə Dövlət Komissiyası" yaradıldı. Komissiyanın əsas məqsədi milli təhsil sisteminin gələcək strategiyasını formalaşdırmaq idi. Bunun nəticəsi kimi 1999-cu il iyunun 15-də "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Sahəsində İslahat Proqramı" təsdiqləndi. Sözügedən proqram Azərbaycanın müstəqil və milli mənə-

2000-ci il iyunun 13-də "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Sisteminin Təkmilləşdirilməsi haqqında" Fərman imzalanıb

felərə uyğun təhsil modelinə keçidini təmin edən yol xəritəsi idi. Burada təhsil sisteminin strukturu, idarəetməsi, məzmunu, maddi-texniki bazası, iqtisadi təmini və kadr hazırlığına dair əsaslı islahatlar nəzərdə tutulurdu. Ulu Öndərin təhsil siyasətində ana dilinin qorunması və inkişaf etdirilməsi hər zaman prioritet olub. Məhz onun təşəbbüsü və siyasi iradəsi nəticəsində 1978-ci ildə qəbul edilən Azərbaycan SSR Konstitusiyasında Azərbaycan dili rəsmi dövlət dili statusu aldı. 2000-ci il iyunun 13-də "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Sisteminin Təkmilləşdirilməsi haqqında", 2001-ci ilin iyununda "Dövlət Dilinin Təbiiqi İşinin Təkmilləşdirilməsi haqqında", həmin ilin avqustunda "Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Gününün Təsis Edilməsi haqqında" Fərman imzalandı. Nəhayət, 2003-cü il yanvarın 2-də "Azərbaycan Respublikasında Dövlət Dili haqqında" Qanunun təbiiqi ilə bu siyasət hüquqi cəhətdən tam təmin edildi. Bununla yanaşı, Azərbaycan tarixi, ədəbiyyatı, coğrafiyası kimi milli-mənəvi dəyərlərimizlə bağlı fənlərin tədrisinə xüsusi önəm verildi, dərslərin keyfiyyəti artırıldı. Ana dilində mükəmməl təhsil almaq imkanları genişləndirildi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu təhsil strategiyası bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla da-

vam etdirilir. Ölkə başçımızın rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlər milli təhsili yeni inkişaf mərhələsinə yüksəldib. Son illərdə ölkədə minlərlə yeni məktəb binası tikilib, yüzlərlə təhsil ocağı əsaslı şəkildə təmir olunub, müəllimlərin sosial rifahı yaxşılaşdırılıb, təhsil sahəsinə böyük həcmdə investisiyalar yönəldilib. Elektron təhsil sistemləri, distant təlim imkanları, STEAM (Science, Technology, Engineering, Art və Math) mərkəzləri və innovativ yanaşmalar müasir Azərbaycan məktəbinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilib. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə regionlardan paytaxta qədər hər yerdə müasir təhsil ocaqları istifadəyə verilib. Xüsusilə, ucqar ərazilərdə keyfiyyətli təhsilin əlçatanlığı təmin olunub. Təkcə fiziki infrastruktur deyil, eyni zamanda təhsilin məzmunu və idarəetməsi də beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılıb.

Bu gün beynəlxalq olimpiadalarda böyük uğurlar qazanan şagirdlər, dünya reytinglərində tanınan universitetlər, innovativ təhsil layihələri - bütün bunlar bir daha göstərir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin təməlini qoyduğu bu böyük ideya zamana uyğunlaşdırılaraq inkişaf etdirildi. Azərbaycan gəncliyi sabaha inamla baxır. Bu inam isə Heydər Əliyev məktəbindən keçərək Prezident İlham Əliyevin müasir vizyonu ilə yeni zirvələrə yüksəlir. Həyata keçirilən siyasətin mərkəzində insan amili, xüsusilə də gənc nəslin bilikli, vətənpərvər və müasir düşüncəli vətəndaş kimi yetişdirilməsi dayanır.

Ləman TƏHMƏZ,
"Respublika".